

VŠĮ CPO LT VEIKLA VYKDANT VIEŠUOSIUS PIRKIMUS

2024 m. lapkričio 12 d.

Nr. ATA-2

SANTRAUKA

Audito svarba

Viešoji įstaiga CPO LT atlieka viešuosius pirkimus kitų perkančiųjų organizacijų vardu, valdo ir administruoja centralizuotų viešųjų pirkimų elektroninį katalogą ir elektroninių pirkimų centrą. CPO LT duomenimis¹, 2023 m. CPO LT elektriniame kataloge užsakymų skaičius siekė 29,9 tūkst., bendra pirkimų vertė – 1 072 mln. Eur (arba 11,8 proc. visų Lietuvos viešųjų pirkimų vertės). Palyginti su 2022 metais, jų vertė išaugo 25 proc. (nuo 856,2 mln. Eur). 2023 m. CPO LT taip pat įvykdė 1 048 pirkimus kitų perkančiųjų organizacijų vardu: palyginti su 2022 m., jų skaičius išaugo 22 proc. (nuo 856 pirkimų), o jų vertė sudarė 73,5 mln. Eur (arba 0,8 proc. visų Lietuvos viešųjų pirkimų vertės). Didėjant CPO LT vykdomų pirkimų skaičiui, svarbu, kad jos veikla patenkintų perkančiųjų organizacijų poreikius, pirkimai būtų atliekami profesionaliau ir efektyviau.

Audito tikslas ir apimtis

Audito tikslas – įvertinti, ar CPO LT, organizuodama savo veiklą, siekia užtikrinti profesionalų centralizuotų viešųjų pirkimų procesą, tiekėjų konkurenciją, siekia patenkinti perkančiųjų organizacijų poreikius ir ar CPO LT veiklos finansavimas grįstas būtinomis sąnaudomis ir investicijomis.

Pagrindiniai audito klausimai:

- ✓ ar CPO LT ir perkančiųjų organizacijų atsakomybės nustatytos taip, kad būtų užtikrintas profesionalus pirkimo procesas;
- ✓ ar CPO LT nuosekliai didina turimas kompetencijas (tiek viešųjų pirkimų, tiek specifinių sričių, pvz., sveikatos apsaugos, kurių pirkimai pavesti jai atlikti);

¹ Viešosios įstaigos CPO LT 2023 m. veiklos ataskaita, prieiga per internetą: <https://www.cpo.lt/wp-content/uploads/2024/08/CPO-LT-metine-ataskaita-2023.pdf> (žiūrėta 2024-09-16).

- ✓ ar CPO LT išsiaiškina perkančiųjų organizacijų lūkesčius ir atsižvelgia į juos tobulindama teikiamas paslaugas;
- ✓ ar CPO LT siekia užtikrinti kokybišką pirkimo rezultatą;
- ✓ ar CPO LT vykdomuose pirkimuose siekiama užtikrinti tiekėjų konkurenciją;
- ✓ ar CPO LT finansavimas, įskaitant paslaugų įkainių dydį ir jų apskaičiavimo principus, yra pagrįsti būtinomis sąnaudomis ir investicijomis.

Audituojamas subjektas – viešoji įstaiga CPO LT.

Audituojamas laikotarpis – nuo 2022 m. sausio 1 d. iki 2024 m. kovo 31 d.

Auditas atliktas pagal tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus, siekiant gauti pakankamą užtikrinimą, ar CPO LT savo veiklą organizuoja taip, kad užtikrintų profesionalų centralizuotų viešųjų pirkimų procesą, tiekėjų konkurenciją, patenkinantį perkančiųjų organizacijų poreikius ir ar jos veiklos finansavimas grįstas būtinomis sąnaudomis ir investicijomis. Audito apimtis ir taikyti metodai išsamiau aprašyti 2 priede „Audito apimtis ir metodai“ (40 psl.).

Pagrindiniai audito rezultatai

CPO LT siekia profesionaliai ir kokybiškai vykdyti savo veiklą. Vykdydama pirkimus kitų perkančiųjų organizacijų vardu, ji užtikrintų savo, kaip viešųjų pirkimų vykdymo kompetencijų centro, veikimą visa apimtimi, jei perkančiosios organizacijos nepavestų pirkimo proceso veiklą, reikalaujančių viešųjų pirkimų kompetencijų. Suinteresuotumą naudotis CPO LT paslaugomis paskatintų išsamesnis esamų ir potencialių klientų (perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų) lūkesčių vertinimas. Skaidri CPO LT taikomų įkainių apskaičiavimo tvarka ir principai sudarytų sąlygas nustatyti būtinas sąnaudas ir investicijas apimančius paslaugų įkainius. Valstybės biudžeto finansavimo skyrimas turi būti tikslingas ir susietas su poreikiu, kurio nėra galimybės padengti CPO LT už paslaugas gaunamomis pajamomis.

1. Tobulintina CPO LT, kaip viešųjų pirkimų vykdymo kompetencijų centro, veikla

- ✓ Viešųjų pirkimų kompetencijų trūkumo problemos perkančiosiose organizacijose visa apimtimi neišsprendžia pirkimų centralizavimas perduodant juos vykdyti CPO LT, nes dabartinis CPO LT ir PO funkcijų ir atsakomybių paskirstymas neperleidžia CPO LT viso pirkimo proceso vykdymo. Perkančiosios organizacijos, norėdamos pavesti savo viešuosius pirkimus vykdyti CPO LT, vis dar turi pateikti ne tik pirkimo objekto apibūdinimą, bet ir informaciją, naudojamą pirkimo sąlygoms ir dokumentams parengti, kuriai suprasti ir teisingai bei tinkamai pateikti reikia viešųjų pirkimų žinių. Įtakos tokiam atsakomybių ir funkcijų paskirstymui tarp perkančiųjų organizacijų ir CPO LT turi tai, kad šiuo metu valstybės mastu nėra ilgalaikės viešųjų pirkimų centralizavimo strategijos ir vizijos, kurioje būtų apibrėžta, kokios problemos viešuosiuose pirkimuose sprendžiamos pirkimų centralizavimo per centrinės perkančiąsias organizacijas būdu (1.1 poskyris, 12 psl.).
- ✓ CPO LT teikia konsultacijas dėl standartinės sutarties sąlygų išaiškinimų, bet nerenka ir nesistemina informacijos apie pirkimų sutarčių vykdymo metu kilusius nesutarimus

tarp perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų, todėl negali įvertinti dažniausiai pasitaikančių šių nesutarimų priežasčių ir priimti pagrįstų sprendimų dėl CPO LT tvarkų, veiklų, procesų ar standartizuotų dokumentų tobulinimo, siekiant išvengti tokių konfliktinių situacijų ateityje (1.1 poskyris, 16 psl.).

- ✓ CPO LT ėmėsi veiksmų, kad būtų didinamos ir užtikrinamos kompetencijos, nuolat plečiama komanda, pildant ją trūkstamomis kompetencijomis, bet vis dar egzistuoja rizikos dėl kompetencijų trūkumo, ypač centralizuojamose specifinėse srityse, kaip antai sveikatos srities pirkimai. Neturėdama pakankamų kompetencijų centralizuojamuose specifinių sričių viešuosiuose pirkimuose ir pirkimuose kitų perkančiųjų organizacijų vardu, atsakydama daugiausia tik už pirkimo procedūros atlikimą, CPO LT negali veikti kaip pirkimų vykdymo kompetencijų centras, nes ir toliau turi remtis perkančiųjų organizacijų specialistų rengiama dokumentacija, kurios teisėtumo ir atitikties pagrindiniams viešųjų pirkimų principams neturi galimybės tinkamai įvertinti (1.2 poskyris, 17 psl.).

2. Siekiant paskatinti naudotis CPO LT paslaugomis, svarbu žinoti perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų lūkesčius

- ✓ CPO LT numatė ir vykdė priemones, siekdama nustatyti klientų poreikius, tobulino vidaus tvarkas ir procesus, tačiau nuosekliai jų nekaupė, nesisteminio, todėl neturėjo išsamios informacijos:

- apie esamų ir galimų potencialių klientų – perkančiųjų organizacijų – lūkesčius, nes rengiant apklausas nebuvo skiriama dėmesio potencialiems klientams, kurie šiuo metu nesinaudoja CPO LT paslaugomis. Taip pat nebuvo sisteminiiais visais komunikacijos kanalais gauti suinteresuotų šalių (perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų) pasiūlymai ir užklausos (2.1 poskyris, 19 psl.);
- apie Lietuvos ir ES teismų praktiką, aktualią pirkimams vykdyti, taip pat jos vykdomuose pirkimuose kitų institucijų atliktus patikrinimus ir jų metu nustatytas neatitiktis. Ši informacija pradėta sisteminti audito metu paprašius ją pateikti (2.2 poskyris, 22 psl.);
- apie per el. katalogą pirktų prekių, paslaugų ar darbų kokybę. Atsižvelgiant į pirkimų per CPO LT mastą, nepakako vykdytų priemonių (parengta metodinė medžiaga perkančiosioms organizacijoms dėl sutarčių vykdymo, audituojamu laikotarpiu organizuotas išvykstamasis patikrinimas į prekių, paslaugų ar darbų priėmimo vietas), galinčių mažinti nekokybiško pirkimų rezultato riziką (2.3 poskyris, 24 psl.).

Nekaupiant ir nesisteminant informacijos, nesurenkami visapusiški duomenys, reikalingi išsamiai analizei atlikti, kad būtų priimti reikiami pagrįsti sprendimai dėl:

- procesų tobulinimo ir paslaugų plėtros, siekiant paskatinti perkančiąsias organizacijas ir tiekėjus naudotis CPO LT paslaugomis;
 - tvarkų ir dokumentų peržiūrų ir laiku atliekamų korekcijų, atsižvelgiant į pasikeitusias sąlygas arba pirkimams taikomus reikalavimus, siekiant užkirsti kelią klaidoms ir pirkimų reikalavimų neatitiktims.
- ✓ Viešųjų pirkimų tarnybos matuojamas CPO LT „vieno tiekėjo“ rodiklis 2022–2024 m. I ketv. buvo teigiamos reikšmės (< 20 proc.), tačiau 7 pirkimuose iš 34 nustatyta, kad informacija, kurią Viešųjų pirkimų tarnyba naudoja apskaičiuodama rodiklį, pateikta su klaidomis, todėl dalis pirkimų, kuriuose (ar jų atskirose dalyse) pasiūlymą pateikė

vienas tiekėjas, galėjo nepakliūti į duomenis, naudojamus apskaičiuojant „vieno tiekėjo“ rodiklio reikšmę. Taip pat centralizuotų viešųjų pirkimų el. kataloge gausu prekių ar paslaugų specifikacijų (jų skaičius audituojamu laikotarpiu siekė apie 1,9 tūkst.), kuriose nurodytas tiekėjų skaičius 0 arba 1. CPO LT organizavo ir dalyvavo partnerių organizuojamuose renginiuose, skirtingose medijose taikė komunikacijos priemones, tačiau, siekdama pritraukti daugiau tiekėjų į CPO LT vykdomus pirkimus, turėtų skirti daugiau dėmesio tiekėjų lūkesčiams išsiaiškinti (2.4 poskyris, 25 psl.).

3. Tobulintinas CPO LT finansavimo modelio įgyvendinimas

- ✓ CPO LT paslaugų kainų ir tarifų nustatymo metodika audituojamu laikotarpiu dar nebuvo patvirtinta (patvirtinta tik 2024-10-16). Tai apsunkino įkainio nustatymą, nes, nesant jo perskaičiavimo tvarkos, nebuvo įtvirtinta, kokių periodiškumu jis galėtų būti peržiūrimas. Skaičiuojant įkainį naudotos netinkamos prielaidos galėjo sumažinti vieno įkainio dedamųjų būsimąsias sąnaudas, o kitų – padidinti. Ekonomikos ir inovacijų ministerijos ir jai pavaldžių įstaigų pirkimus CPO LT planuoja ir vykdo neatlygintinai, o šios veiklos sąnaudos dengiamos iš valstybės biudžeto skiriamo finansavimo, kuris, be minėtos funkcijos, skiriamas ir įvairioms kitoms veikloms. Atsižvelgiant į tai, kad nėra skaičiuojamas CPO LT atskirų veiklos sričių vykdymo finansinis rezultatas (pelningumas ar nuostolingumas), nežinoma, koks yra realus papildomo finansavimo iš valstybės biudžeto poreikis. Ekonomikos ir inovacijų ministerijos strateginiame veiklos plane CPO LT veiklos tikslų ir biudžeto programos priemonių įgyvendinimo rodikliai nustatyti nenuosekliai, neapimant visų CPO LT veiklos sričių (3 skyrius, 27 psl.).
- ✓ Centralizuota viešųjų pirkimų veikla yra centralizuotai atliekama vidaus administravimo funkcija. Nuo 2025-11-01 pasikeitus reglamentavimui, tokią veiklą vykdyti galės tik biudžetinės (bet ne viešosios) įstaigos. Dėl šių pakeitimų CPO LT teisinė viešosios įstaigos forma šiuo metu nebeatitinka pakeisto reglamentavimo. Nepakeitus teisinio reglamentavimo, Ekonomikos ir inovacijų ministerija turės priimti sprendimą dėl CPO LT pertvarkymo į kitos teisinės formos juridinį asmenį ir naujo jos veiklos finansavimo modelio (3 skyrius, 26 psl.).

Audito metu įvykę pokyčiai

Audito metu CPO LT koregavo ir tobulino veiklos procesus ir tvarkas: nustatytas esminių pastabų dėl pirkimų planų projektų fiksavimas „EcoCost“ sistemoje, papildytas metodinės medžiagos rengimo procesas, numatant standartinių pirkimų dokumentų tobulinimą, atsižvelgiant į viešuosius pirkimus reglamentuojančių teisės aktų pakeitimus, Viešųjų pirkimų tarnybos išaiškinimus, įgyvendinančiųjų institucijų atliekamų patikrinimų metu pateiktas pastabas ar rekomendacijas ir pasikeitusią teismų praktiką, sukurtas pasiūlymų CPO LT katalogo asortimentui pateikimo ir jų administravimo procesas, suteikiantis galimybę perkančiosioms organizacijoms pateikti poreikį CPO LT dėl prekės, paslaugos ar darbų pirkimo, kai reikalingos specifikacijos nėra įtrauktos į el. katalogą, įdiegta „TimeBase“ sistema pirkimams vykdyti ir faktiškai panaudotam laikui fiksuoti.

Ekonomikos ir inovacijų ministerija, bendradarbiaudama su kitomis atsakingomis institucijomis, 2024-08-19 parengė veiksmų planą dėl klaidų centralizuotuose pirkimuose rizikų eliminavimo, atitinkamai CPO LT 2024-08-29 pasitvirtino viešųjų pirkimų vidaus kontrolės stiprinimo veiksmų planą. Parengtos priemonės apima vidaus kontrolės

priemonės, stiprinant CPO LT vykdomų pirkimų vidaus kontrolę, atliekant jų vidaus patikrinimus, daugiau dėmesio skiriant pirkimų vykdytojų metodologinėms konsultacijoms, mokymams ir stiprinant tarpinstitucinį bendradarbiavimą dėl pirkimų tikrinimo ir vienodo teisės normų taikymo.

2024-10-16 ekonomikos ir inovacijų ministras patvirtino viešosios įstaigos CPO LT teikiamų paslaugų kainų ir tarifų nustatymo tvarkos aprašą².

² Ekonomikos ir inovacijų ministro 2024-10-16 įsakymas Nr. 4-544 „Dėl Viešosios įstaigos CPO LT teikiamų paslaugų kainų ir tarifų nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Rekomendacijos

Ekonomikos ir inovacijų ministerijai

1. Siekiant, kad CPO LT visa apimtimi veiktų kaip viešųjų pirkimų vykdymo kompetencijų centras viešajame sektoriuje, pakeisti veiklų ir atsakomybių pasiskirstymą tarp CPO LT ir perkančiųjų organizacijų (kai CPO LT atlieka pirkimus jų vardu), užtikrinant, kad CPO LT atliktų tas viešųjų pirkimų veiklas, kurioms reikalingos viešųjų pirkimų kompetencijos (1-asis pagrindinis audito rezultatas).
2. Priėmus sprendimus dėl CPO LT teisinės formos, inicijuojant teisinio reglamentavimo pakeitimus arba pagal galiojantį reglamentavimą pakeitus CPO LT juridinio asmens formą, nustatyti būtinomis sąnaudomis ir investicijomis grįstą CPO LT finansavimo modelį, užtikrinant:
 - paslaugų įkainių taikymo atveju – vienodą taikymą visoms perkančiosioms organizacijoms, kurios naudojami CPO LT paslaugomis;
 - objektyvų finansavimo iš valstybės biudžeto poreikio įvertinimą, apibrėžiant jo skyrimo tikslus ir atitinkamai nustatant korektiškus stebėsenos rodiklius, kuriais gali būti įvertintas tų tikslų pasiekimas (3-iasis pagrindinis audito rezultatas).

Viešajai įstaigai CPO LT

3. Siekiant veiksmingų sprendimų dėl vidaus kontrolės sistemos (tvarkų, veiklų, procesų ar standartizuotų dokumentų) tobulinimo, kad būtų eliminuotos klaidos ir užtikrinta jų atsiradimo prevencija, vykdyti priemones: nuosekliai analizuoti informaciją apie CPO LT veiklai aktualių teisės aktų pokyčius, teismų praktikas, CPO LT veiklos patikrinimų rezultatus, sutarties vykdymo etape kylančius ginčus ar nesutarimus tarp PO ir tiekėjų, priimti sprendimus, įtraukiant įstaigos vadovybę (1-asis ir 2-asis pagrindiniai audito rezultatai).
4. Siekiant paskatinti naudotis CPO LT paslaugomis, vykdyti priemones: nuosekliai analizuoti informaciją apie perkančiųjų organizacijų (įskaitant dar nesinaudojančias CPO LT paslaugomis) ir tiekėjų lūkesčius, paklausimus, pirkimų rezultatų kokybę, priimti sprendimus dėl procesų tobulinimo ir paslaugų plėtros (2-asis pagrindinis audito rezultatas).

Rekomendacijų įgyvendinimo priemonės ir terminai, laukiamas audito poveikis ir pokyčių vertinimo rodikliai pateikti ataskaitos dalyje „Rekomendacijų įgyvendinimo planas“ (33 psl.). Aktualią informaciją apie rekomendacijų įgyvendinimo būklę, rezultatus ir įvykusius pokyčius skelbiama atviruose duomenyse Valstybės kontrolės interneto svetainėje <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/AtviriDuomenys>.